

ARCHIVE COPY

Please return.

Armenian Apostolic Church of America
138 East 39th Street, New York, New York 10016

Volume XVIII, Number 8 — February 1996

Karekin I in Canada

His Holiness Karekin I, Supreme Patriarch and Catholicos of All Armenians, (seated center), is shown at St. Hagop Church in Montreal with clergy, deacons, and choir members. Archbishop Khajag Barsamian, Primate of the Eastern Diocese, is at the left, Archbishop Mesrob Ashjian is at center, and Archbishop Hovnan Derderian, Primate of the Canadian Diocese is at the right. Next to Archbishop Derderian is the pastor of St. Hagop Church, Rev. Armen Ishkanian.

The Catholicos is escorted into St. Hagop Church under the pontifical canopy held by Dr. Jean Arakelian, Dr. Varoujan Seropian, Vartkes Sarafian, and Dikran Hajetian.

There are still many homes in need of repair like the one shown in this photo. Families are returning to their homes hopeful that they can return to their normal routines. Talish is located in the Mardakert region of the Mountainous Republic of Karabakh at the foothills of the Arav Mountains not far from the Shahumian area. The town's population was deported in June 1992. At the time the village had a population of 2,400 with 630 families. The village thrived with a good farming and livestock economy. Donations are being accepted toward the Talish reconstruction project. Checks payable to the Armenian Apostolic Church of America can be sent to the Prelacy, 138 E. 39th Street, New York, New York 10016.

ԹԱԼԻՇԻ ԳԻՒՂԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Homes in the the village of Talish in the Mountainous Republic of Karabakh (Artsakh) are in the process of being reconstructed through the "Home to Home" campaign the Prelacy initiated more than one year ago. Community buildings (schools, hospitals, etc.) are also being repaired and refurbished. The town was almost totally ruined by Azeri bombs.

Ժիշդ մէկ տարի առաջ, Ազգային Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ սկսուած «Տունէ Տուն-Ամերիկայէն Արցախ» ծրագիրը վերջին ամիսներուն թեւակոխեց նոր հանգրուան մը, երբ Արցախի Մարտակերտ շրջանի Թալիշ գիւղին մէջ մեծ թափ ստացան վերակառուցման եւ վերաբնակեցման աշխատանքները:

Արդարեւ, 1995 թուականի Մարտ ամսուան սկիզբը, Հայաստան Համահայկական Ֆոնտի միջոցով, Ազգային Առաջնորդարանը Արցախի պետական իշխանութեանց փոխանցեց մինչ այդ «Տունէ Տուն-Ամերիկայէն Արցախ» ծրագրին համար հանգանակուած գումարը՝ \$131,500 (հարիւր երեսուն մէկ հազար հինգ հարիւր տոյար):

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան փոխ վարչապետ՝ Պր. Ժիրայր Պողոսեան, թեմիս Առաջնորդ Բարձրաշնորհ Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Աշճեանին ուղղուած իր 27 Դեկտեմբեր 1995 թուականի

պաշտօնական նամակով, մանրամասն գեկոյց մը ներկայացուցած է Թալիշ գիւղին մէջ ցարդ իրագործուած եւ տակաւին լայն թափով շարունակուող շինարարական, վերականգնման եւ վերաբնակեցման աշխատանքներուն մասին:

Համաձայն Պր. Պողոսեանի հաղորդած տեղեկութեանց, 7 Սեպտեմբեր, 1995-ին, Թալիշ այցելած են Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահ Պր. Ռոպերթ Բոչարեան եւ վարչապետ՝ Պր. Լեւոնիդ Պետրոսեան եւ ժողով մը գումարած փոխ վարչապետ Ժ. Պողոսեանի, ներքին գործոց նախարար՝ Ա. Իսախանյանի, Մարտակերտի շրջանի պաշտպանութեան պետ՝ Գ. Անտոնեանի եւ նոյն շրջանի ներքին գործոց նախարարութեան շրջանային պատասխանատու Ա. Ծիրինեանի մասնակցութեամբ:

Ժողովի ընթացքին ընդհանուր գնահատումը կատարուած է մինչ այդ իրագործուած շինարարական եւ վերաբնակեցումի աշխատանքներուն եւ առնուած են որոշումներ յաջորդող շաբաթներու ընթացքին կատարելիք հանրագումար աշխատանքներուն մասին:

Համաձայն Պր. Պողոսեանի գեկուցումին, արդէն իսկ աւելի քան 100 բնակարաններու վերանորոգութեան աշխատանքները աւարտած ըլլալով, 108 ընտանիքներ կամ 330 գիւղացիներ վերադարձած են իրենց տուները եւ լծուած իրենց առօրեայ հողագործական աշխատանքներուն: Գիւղի դպրոցի մէկ շէնքի վերանորոգութիւնը աւարտած ըլլալով,

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՀՈՎՈՒՄԵՏԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ Ի ԳԱՆԱՏԱ

Հիսուսային Ամերիկայի հայ գաղութներում տուած իր անդրաճիկ հովուապետական այցելութեան ծիրին մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. Չորեքշաբթի, 24 Յունուարի, 1996, կէսօրէ ետք ժամը 4-ին, ժամանեց Թորոնթոյի Փիրսըն օդակայանը, ուր դիմարդուեցաւ եկեղեցական եւ աշխարհական անձնաւորութիւններու եւ պաշտօնական մարմիններու ներկայացուցիչներու կողմէ:

Օդակայանի հիւրասենեակին մէջ, Վեհափառ Հայրապետի ընդունելութեան ընթացքին, բարի գալուստի խօսքով հանդէս եկաւ Գանատայի էշ-միածնական թեմի առաջնորդ Բարձր. Տ. Յովնան Արք. Տէրտէրեան:

Վեհափառ Հայրապետը շնորհակալութիւն յայտնեց Սրբազանի բարեմաղթութիւններուն, ապա, օրհնեց աղ ու հացը, զորս իրենց ներկայացուցին Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Արարուկեան վարժարանի աշխակերտներ:

Երեկոյեան ժամը 8-ին, Վեհափառ Հայրապետը, առաջնորդութեամբ հայ եւ այլ եկեղեցիներու եկեղեցականներու եւ դպիրներու, «Հրաշափառ»ով մուտք գործեց Ս. Երրորդութիւն Հայց. Առք. Եկեղեցի, ուր կանոնական աղօթքէն եւ եկեղեցական արարութիւններէ ետք, սրտառու բարի գալուստի եւ մեծարանքի խօսք արտասանեց առաջնորդ Յովնան Արքազանը:

Նօսք տրուեցաւ Թորոնթոյի անկլիգան համայնքի առաջնորդ Գերայ. Տ. Մայքըլ Պիրոյ սրբազանին, որ իր յարգանքն ու բարեմաղթութիւնները յայտնեց Վեհափառին, բարձր գնահատելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին անձն ու կարողութիւնները, յատկապէս եկեղեցական եւ միջ-եկեղեցական բնագաւառներու մէջ:

Վեհափառ Հայրապետը նախ հայերէնով, ապա անգլերէնով խօսեցաւ Հիսուսային Ամերիկայի հայութեան իր անդրաճիկ այցելութեան շուրջ, ծանրանալով մէկ ազգ, մէկ հայրենիք եւ մէկ եկեղեցի գաղափարին վրայ, կոչ ուղղելով ժողովուրդին ներքին կանգնելու Հայաստանի հզօրացման գործին եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բարգաւաճումին:

Վեհափառն բարի գալուստ մաղթելու եկած եւ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ դասերուն մէջ տեղ գրաւած էին Բարձր. Տ. Յովնան Արք. Տէրտէրեան, Ս. Նահանգներու Արեւելեան թեմի առաջնորդ Բարձր. Տ. Խաժակ Արք. Պարսամեան, Գանատայի եւ Միացեալ Նահանգներու Արեւելեան Կիլիկեան թեմի առաջնորդ Բարձր. Տ. Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Թորոնթոյի Ս. Աստուածածին Հայց. Առք. Եկեղեցւոյ հովի Գեր. Տ. Ծահէ Ծ. Վրդ. Փանոսեան, ինչպէս նաեւ այլ եկեղեցիներու պետերն ու ներկայացուցիչները:

Վեհափառը իր Թորոնթօ այցելութեան երկրորդ օրը, Հինգշաբթի, 25 Յունուարի առաւօտեան, հանդիպում ունեցաւ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ, իսկ կէսօրէ ետք՝ Գանատական Եկեղեցիներու Խորհրդի անդամներուն հետ:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 7:30-ին, Վեհափառը, եկեղեցականներու եւ

դպիրներու թափօրով «Հրաշափառ»ով մուտք գործեց Ս. Երրորդութիւն Հայց. Առք. Եկեղեցի, ուր ժողովուրդը արդէն իսկ լեցուցած էր, նաեւ գալիքներն ու անցքերը, տեսնելու իր Վեհափառը եւ լսելու Անոր պատգամը:

Օրուան պատարագիչն էր Յովնան Արք. Տէրտէրեան:

Վեհափառ Հայրապետը, նախ հայերէն ապա՝ անգլերէն լեզուներով շուրջ 45 վայրկեան խօսեցաւ կրօնաշունչ եւ ազգայնաշունչ քարոզ մը, ուր անդրադարձաւ մարդու կեանքին բաղկացուցիչ ազդակներուն եւ իմաստին՝ ազատութեան, եղբայրասիրութեան, ազգասիրութեան եւ որպէս մարդ ապրելու կեանքի նպատակ ունենալու գաղափարին, կոչ ուղղելով զօրավիզ կանգնելու դարերով անկախութիւն եւ ազատութիւն կորսնցնելէ ետք, հայ ժողովուրդի քաջ գաւազներուն կեանքին եւ արիւնին գնով ազատութիւն եւ անկախութիւն նրանք Հայաստանի հզօրացումին եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ՝ Սուրբ Էջմիածնի յոյսով հայ ժողովուրդի գաւազներուն հոգիները լուսաւորելու աշխատանքին:

Ուրբաթ, 26 Յունուար 1996, կէսօրէն ետք ժամը 3-ին, Վեհափառ Հայրապետը եւ իր շքախումբը այցելեցին Ս. Աստուածածին Հայց. Առք. Եկեղեցի, Հայ Կեդրոն եւ ՀՕՄ-ի ամենօրեայ վարժարան:

Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մուտքին, Վեհափառն ընդառաջեցին Գանատայի եւ Միացեալ Նահանգներու արեւելեան շրջանի Կիլիկեան թեմի առաջնորդ Բարձր. Տ. Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ հովի Գեր. Տ. Ծահէ Ծ. Վրդ. Փանոսեան եւ ՀՅԴ Սողոմոն Թէֆլիբեան կոմիտէի հերթապահ Պր. Յակոբ Ծանապազեան:

Աւելի ուշ, սրահին մէջ խօսք առաւ Վեհափառ Հայրապետը եւ անի ջան կէս ժամ, անդրադարձաւ Հայ Կեդրոնի, հայ դպրոցի եւ հայ եկեղեցիի ծրագիրներուն եւ շինութեան, յիշատակելով իր ներդրումը այս ափերուն վրայ, որպէս հայ գոյատեւելու երեք բերդերու կառուցումին:

Երեկոյեան, ճաշկերոյթ մը տեղի ունեցաւ անի ջան 450 հոգիի ներկայութեան: Գեղարուեստական յայտագրով հանդէս եկաւ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ դպրացի դասը, ղեկավարութեամբ դպրապետ Յակոբ Սրկ. Ալթինիսի: Նօսք առին Խաժակ եւ Մեսրոպ Արքազանները:

Մեսրոպ Արքազանի փափաքով եւ առաջարկով, Յովնան Արքազան երգեց «Հայրիկ, Հայրիկ» երգը:

Ապա, Յովնան Արքեպիսկոպոս իր սրտագին շնորհակալութիւնները յայտնեց Խաժակ եւ Մեսրոպ սրբազաններուն, որոնք ընդառաջելով իր հրաւերին, ներկայ գտնուեցաւ Վեհափառ Հօր ի պատիւ ճաշկերոյթին եւ հետեւեցան Անոր քայլերուն: Ծնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Վեհափառն ընդունելութիւնը կազմակերպող յանձնախումբին եւ այս առթիւ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան եղած նուիրատուութիւններու անունները կարդաց: Ապա, կրկին անգամ դրուատեց Վեհափառ Հօր յանդուգն,

հայրենաշէն, եկեղեցաշէն եւ ազգաշէն քայլերը:

Վեհափառը եւ իր շքախումբը Ծաբաթ, 27 Յունուարի կէսօրին, մեկնեցան Թորոնթոյէն, հովուապետական այցելութիւն տալու Մոնթրէալի հայութեան:

Ծաբաթ, 27 Յունուարին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. Թորոնթոյէն գալով, յետ միջօրէի ժամը 1:30-ին ժամանեց Տորվալ օդակայան, ուր օդանաւի դրան, Վեհափառ Հայրապետին բարի գալուստ մաղթեցին Քէպէքի կառավարութեան փոթոթոյի պետ՝ Պր. Ժան-Ժիլ Կիլպօ եւ ուրիշներ:

Վեհափառ Հօր կ'ընկերակցէին Յովնան Արք. Տէրտէրեան, Խաժակ Արք. Պարսամեան, Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Արտակ Արք. Տիգրանեան, քահանայ հայրեր, եւ Գանատայի մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան լիազօր դեսպան Գառնիկ Նանագուլեան:

Հակառակ անկաստ օդին, խուռներս ժողովուրդ մը փութացած էր ողջունելու իր Հայրապետը: Հայկական վարժարաններէ խուսք մը աշակերտներ, հայկական տարագրներով, աւանդական աղուհաց մատուցին Վեհափառ Հօր, որ գանձք օրհնելէ ետք, խանդավառ ծափահարութիւններու տակ առաջնորդուեցաւ VIP սրահը:

Պահ մը յետոյ Նորին Սրբութիւնը առաջնորդուեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճար, ուր հաւաքուած ժողովուրդը «Հրաշափառ» ի կարճ արարողութեամբ մը ողջունեց իր Հայրապետը, եւ Գանատահայոց առաջնորդին բարիգալուստի խօսքերէն ետք, լարուած հետաքրքրութեամբ ունկընդրեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին պատգամը: Մայր Աթոռը մնացնելով «Հայոց Բեթլեհէմ»-ին, Վեհափառ Հայրապետը ըսաւ, թէ լոյսի շող մը կը բերէ Լուսաւորիչ կանթեղէն այս հեռուոր ափերը իր հաւատացեալներուն եւ անեցուց, թէ նորանկախ եւ ազատ հայրենիքին մէջ, նոյնպէս ազատ եւ անկաշկանդ Մայր Աթոռին մէջ, վերանորոգ կեանք մը սկսած է, որ կը պահանջէ վերանորոգ բաժնեցում, որովհետեւ «մրդաւ էինք մօտնուած», իսկ հիմա դադրած են այդ մրրիկները եւ պահն է վերամիացման:

Ամբողջ ժողովուրդին կողմէ աջահամբոյրէն ետք, Վեհափառ Հայրապետին ի պատիւ բարեգալուստեան ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ առաջնորդարանի բարեգալուստ զահիւհին մէջ:

Ապա, Նորին Սրբութիւնը իր ամբողջ շքախումբով մեկնեցաւ Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցի, ուր դարձեալ խուռներս ժողովուրդ մը լեցուցած էր թէ՛ եկեղեցին եւ թէ՛ յարակից սրահը: Կիլիկեան Կաթողիկոսութեան հովանին վայելով թեմի առաջնորդ Մեսրոպ Արք. Աշճեան սրտագեղ ու յուզումնալից խօսքերով ներկայացուց Վեհափառ Հայրապետը, որ եղած էր վաճառի իր ուսուցիչը եւ զինք եպիսկոպոս օծող Կիլիկեան Աթոռի կաթողիկոսը: Աւելի յուզումնալից եղան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին խօսքերը, յատկապէս երբ ողջունեց կը բերէր ազատ Մայր Աթոռէն, անկախ Մայր Հայրենիքէն, մեր դարաւոր յուշարձաններէն, Արարատէն ու Արցախէն եւ կ'ըսէր թէ Էջմիածնը, մեր վաճառքն ու հայրենիքը պարզապէս մեր պատմութեան վկանները չեն, այլ մեր հանգրուանի մը սեմին մեր պատմութիւն կերտելու հրաւերներ, որովհետեւ պատմութիւնը կը նշանակէ փոփոխութիւն, այլապէս՝ պիտի դադրէր պատմութիւնը, ինչպէս եղած էր 1920-ական թուականներու քաղաքազէտներու եւ ընկերաբաններու տրամաբանական եզրակացութիւնը, թէ դադրած էր այլեւս հայոց պատմութիւնը: Անոնք սխալուած էին, սակայն, եւ այսօր, ահա հազարադէպ պատեհութիւն մը կը տրուի մեզի, կերտելու մեր մեր պատմութիւնը: Զոյգ

եկեղեցիներու «Հրաշափառ» ի արարողութիւններուն ներկայ եղաւ նաեւ Հայաստանի դեսպան՝ Գառնիկ Նանագուլեան:

Նոյն օրը, երեկոյեան, քաղաքիս Քուրի Էլիզապէթ պանդոկի «Կրան Սալոն» մէջ, շուրջ 550 հոգիի մասնակցութեամբ, տեղի ունեցաւ շքեղ ճաշկերոյթ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին:

Կիրակի, 28 Յունուարին, Մոնթրէալի հոշակաւոր Օրաթուար Սէն Ժոզէֆի պաղիլիքին մէջ տեղի ունեցաւ աննախընթաց հայրապետական պատարագ, ներկայութեամբ շուրջ հինգ հազար հաւատացեալներու: Ներկայ էին շարք մը օտար քրիստոնեայ եկեղեցիներու հոգեւորականներ, քաղաքական, դիւանագիտական եւ բարձրագոյն կրթական հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ:

Արարողութիւններու սկզբնաւորութեան, յանուն Քէպէքի հովուապետ՝ Կարտիմալ Թիւրքոթի, Սէն Ժոզէֆի վանահայրը ողջունեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին այցելութիւնը եւ պատիւ համարեց աշխարհի ամենահին եկեղեցիներէն մէկուն հովուապետին կողմէ պատարագի մատուցումը այն սրբավայրին մէջ: Ֆրանսերէն լեզուով գեղեցիկ պատասխան ելոյթով մը, Վեհափառ Հայրապետը շնորհակալութիւն եւ բարձր գնահատանք արտայայտեց քրիստոնեական այս վեհ ու սիրագեղ ոգիին համար:

Այնուհետեւ, պատարագը ընթացաւ խորապէս տպաւորիչ եւ ոգեշնչող կերպով, քառաձայն երգեցողութեամբ Կոմիտաս երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պր. Արա Թօշկեանի եւ մասնակցութեամբ Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ դպիրներու եւ սարկաւազներուն: Քարոզէն առաջ, առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեան հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով ողջունեց ու ներկայացուցիչ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ ապա, իր կարգին, նախ ֆրանսերէնով տուաւ պատգամ մը, շեշտելով ոգեղէն արժեքներու պահպանման կարեւորութիւնը մակեթոսային, զգայարանական եւ սպանողական ապրելակերպի մթնոլորտին մէջ: Իր հայերէն քարոզին մէջ, Նորին Սրբութիւնը ծանրացաւ բարի ծառայի օրհնակին վրայ, որ իրեն տրուածը իր աշխատանքով կը կրկնապատկէր: Իրաքանչիւր մարդու եւ իրաքանչիւր հայու նախախնամութեան տրուած շնորհներն ու կարողութիւնները պետք է ի սպաս ունէր մարդկութեան եւ մեր ազգին ի նպաստ, մեր կեանքը իմաստաւորելու համար. այլապէս, խոտի մման կու գանք ու կ'երթանք: Քարոզի արարողին, Վեհափառ խորհրդանշանական յուշանուէր մը յանձնեց առաջնորդ Յովնան Արքազանին, առ ի գնահատանք իր անձնուէր ծառայութիւններուն:

Պատարագէն ետք, տաճարին ներքնասրահին մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը ի պատիւ Վեհափառ Հայրապետին, առիթ տալու համար հիւրերուն, անի մօտէն ծանօթանալու Նորին Սրբութեան:

OUTREACH
A publication of the Armenian Apostolic Church of America
138 East 39th Street, New York, NY 10016
Telephone: (212) 689-7810 Fax: (212) 689-7168
Archbishop Mesrob Ashjian, Prelate
Iris Papazian, Editor
Mardirous Minas-Haftvani, Business Manager

Because of space limitation we will be publishing various other aspects of Karekin Vehapar's visit to the United States and Canada in future issues. The Catholicos's message delivered at St. Illuminator's Cathedral in New York, as well as the message delivered by Archbishop Mesrob Ashjian on that occasion, will be published in English in subsequent issues.

—Editor

OUTREACH (USPS 426-490) is published monthly, with the exception of a combined June-July-August issue, by the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America. Unsolicited manuscripts are welcome; please include a stamped, self-addressed return envelope. Signed articles do not necessarily reflect the policy of the Armenian Apostolic Church of America. Send all correspondence to the above address to the attention of the Editor. Printed in the United States of America. Second class postage paid at New York, NY 10016. Postmaster: Send address changes to OUTREACH, 138 E. 39th Street, New York, NY 10016 ISSN: 10643087

**A Review by Professor Dennis R. Papazian
of Archbishop Mesrob Ashjian's**

The Armenian Church in America

THE question of renewing the administrative unity of the Armenian Church in North America has occupied the attention of churchmen, intellectuals, and politicians almost since the very beginning of the split in the 1930s. Archbishop Mesrob Ashjian, the Prelate of the Antelias-related prelacy in America, has himself been intimately involved with the question since his election in 1978. In order to put the issues in some perspective, and to give concerned people food for thought, Archbishop Ashjian has recently published a book on the history of the Armenian Church in America.

This book is worth reading both by members of the Diocese and the Prelacy. Diocesan and Prelacy members will find much valuable information in it, and Diocesan members will gain a deeper understanding of the thinking, emotions, and feelings of Prelacy members. Archbishop Ashjian is known as a dedicated churchman, a patriotic Armenian, and an intellectual of some standing. Furthermore, he occupies a position of importance. What he thinks personally has some weight, and one may presume that his book reflects the thinking and feeling of many members of the Prelacy community. What he writes, accordingly, is worth analysis and reflection by those interested in church unity.

The Archbishop's major theme is that only through mutual understanding and Christian forbearance can the gulf between the Diocese and the Prelacy be bridged and the unnatural split in the Armenian Church be healed.

The book deals, in turn, with the formation of the Armenian community in America, the origins of the Diocese, the split in the Church, the appeal of one faction to Antelias to be accepted under its jurisdiction, and the attempts at unity. It ends with Archbishop Mesrob's program as to how true unity, both administrative and spiritual, can be brought about.

Early immigrants, as Archbishop Ashjian implies, were the wretched refuse of a world in upheaval. They had left their homelands, often under duress, and were cast ashore in a new land with a different language, culture, economy, customs, and values. Truly, they were strangers in a strange land. It is no wonder that most of them were confused and disoriented.

Immigrants, Armenians as well as others, organized compatriotic societies, mutual help organizations, political parties, and churches. The immigrants, torn from their traditional society, lacking an established leadership, and having no common vision of the future, often could agree on very little. These early organizations, including the church as Archbishop Ashjian illustrates, tended to be fractious and contentious. Thus, the author argues, the split in the church reflects the difficulty Armenians in America had from the very beginning in forming and maintaining an organized, coherent church structure.

The split which we now confront, although facilitated by the contentious nature of an immigrant community, is a product of the fall of the first Armenian Republic and the forcible establishment of communism in Eastern Armenia by the Bolshevik Red Army. Many of the churches with their See behind the Iron Curtain—such as the Russian, the Rumanians, and the Ukrainians—split in America into two, three, or even four groups, as did the Russians themselves.

While the Archbishop gives some details regarding the mechanics of the

church split in America in the 1930s, he does not give enough. Those interested will have to turn to other books to get the names, numbers, and the votes involved in this complex issue.

In my opinion, those involved in the split of Armenians in America—and even those who perpetuate it today—had their thinking clouded by four myths: (1) that the first Armenian Republic fell because of faulty policy of the Dashnak party; (2) that Armenian Bolsheviks overthrew the first Republic; (3) that all Armenians in the Armenian SSR were Bolsheviks or pro-Bolshevik; and (4) that what we thought or did in the diaspora had influence over the course of events in the homeland. None of these is true.

First, the Armenian Republic was confronted with major and insuperable problems, internal and external, which no political party could have solved. It survived only while the Russian Empire and the Ottoman Empire were in disarray as a general consequence of World War I. The Armenian Republic was doomed to fail, unfortunately, when the Russian Empire reemerged in the form of Soviet Russia and when the Ottoman Empire reemerged in the guise of the Turkish Republic. No Armenian government and no political party could have stood up to these two powers once they resolved their internal crises and turned against Armenia.

Secondly, Armenian Bolsheviks did not cause the downfall of the Armenian Republic. The Armenian Republic fell to the force of the Red Army sent by Lenin and Stalin, an army which, typically, brought Quislings (Vasak Sunis) in its baggage train. Without the backing of Soviet power, the handful of Armenians in the baggage of the Red Army could never have taken over or have controlled Armenia.

Third, Armenians in Bolshevik-dominated Armenia did not suddenly and magically turn into Bolsheviks. Communists were always a minority in Armenia. That is why the Communists had to rule by force and repression. The vast majority of people merely went along to get along. Furthermore, some Armenian Communists proved themselves, with the loss of their lives in the Stalinist purges, to be true Armenian patriots.

Fourth, what we thought or did in the diaspora had little or no effect on the course of events in Armenia. Some few Armenians were indeed pro-Communist, as were many Americans no matter what their ethnic background. Most Armenians merely accepted the *de facto* situation and tried to make the best of it as they had under the tsars, the shahs, and the sultans. Others, as we know, went into opposition.

Several recent books by former KGB agents point out, and I believe it to be true, that the KGB's attempt to control immigrant communities had absolutely no significant effect on the outcome of the Cold War. In particular, we know by objective evidence that our squabbles and divisions in America had little if any effect on the course of events even in Armenia. The infighting was a pitiful waste of time and energy, deflecting the community from dealing with the real issue, how to organize and maintain a viable Armenian community in the diaspora.

Even if these false myths were true, the times have changed. With the independence of Armenia, the whole community is now confronted with the necessity of devising policies to fit the new reality. The old quarrels certainly

have no meaning today. People should be judged on their vision of the future, not on their perceived mistakes in the past.

Archbishop Ashjian correctly observes (in my opinion, because of long-standing dedication to these myths) that the Armenians in America have developed two different cultures and are mutually intolerant. That cultural gap, and that hostility, must be bridged if administrative unity comes about, if the merger will succeed and not just bring about more problems.

The Archbishop then goes on to give a rather thorough exposition of the unity negotiations which began with the visit to America of His Holiness Vazken I, Supreme Patriarch and Catholicos of All Armenians, in 1968. Archbishop Ashjian maintains that the Prelacy in these negotiations stressed the necessity of "mutual love and respect," and viewed unity as the outcome of cooperation. The Diocesan representatives, he argues, stressed legalities and "technicalities." In any case, the Archbishop argues, the Prelacy is now a mature organization, widely recognized throughout the world, and it is demeaning and unrealistic to treat it otherwise.

To provide documentation on the course of the unity negotiations, the book contains the Guidelines for the Unification of the Armenian Church in America agreed to by the negotiators, most of the correspondence and communications between the negotiators, as well as most of the resolutions regarding unity passed by the Prelacy's National Representative Assembly over the past several years. There is also a resume of the comments made by many of the Prelacy parishes as they studied, in accordance with the Guidelines, the proffered bylaws of a united diocese.

Most revealing of the author's own attitude, and perhaps of the members of the church he leads, are excerpts from his addresses delivered to the National Representative Assembly in 1987 and 1995. In his 1987 address, the Archbishop said:

"During these same years, when attempts at unity were being pursued between the two Armenian American dioceses, sister churches endeavored and succeeded in becoming united. In July 1983, the unification of two [branches of the] Presbyterian churches was consecrated. In various parts of the world, many churches are joining together. However, they differ from us in one aspect. When they wish to join together, they already begin to love and respect each other. They don't raise the issues of recognition or non-recognition, they establish new churches together, they develop educational and publishing projects together...they pray together so that unity may be realized...[T]hey don't engage in academic disputes, they don't disseminate mistrust and hatred, they don't boycott each other, they live together and accept each other as they are. They don't try to change one another *a priori*.... The road is long; the obstacles, numerous; and the 'old man' still lingers among us who is used to the old ways, the division, the isolation."

In his 1995 address, the Archbishop said:

"The election of Catholicos Karekin as Catholicos of All Armenians has brought about an opportunity for our many national and religious aspirations to come closer to realization than at any other time.... Within our own Prelacy we realize that we can no longer travel on the old roads. It is now necessary to take bold, sincere, brave and faithful

steps in order to take the concept of a united diocese out of academic polemics, and out of the exhaustible committee environment.... Let us come together in a process of commitment."

Following these words, the Archbishop lays out a program to bring unity through cooperation. He divides his program into three parts, the liturgical and pastoral, the parish, and the diocesan levels. On the diocesan level he proposes (1) the organization of joint meetings and seminars for youth groups and for women, (2) the organization of joint national events and major commemorations, (3) the organization of new parishes together as part of a pilot project for the future unified diocese, (4) the convening of Prelacy and Diocesan national assemblies in 1997 simultaneously in the same city, to study the draft diocesan bylaws and to set the foundation for complete diocesan unity, and, finally (5) the convening of a joint national assembly in 1998 as one united diocese.

In fact, the Archbishop proposes the establishment of an archdiocese in North America with as many as nine sub-dioceses in the East, the West, and in Canada. Certainly this radical idea must be carefully analyzed.

Finally, Archbishop Mesrob ends his book with these words:

"As we approach the Centennial of the Armenian Church in America established by Khrimian Hyrig in 1898, and the 1700th anniversary of [the establishment of] Christianity in Armenia, let us proclaim our diocesan unity as our gift to history, our forefathers, and for the future of our church and nation."

Surely, if we compare the spirit of the recently published *Pastoral Letter* of Archbishop Khajag Barsamian, Primate of the Diocese, with this history of *The Armenian Church in America* by Archbishop Mesrob Ashjian, we can conclude that unity of the Armenian Church in North America, both administrative and spiritual, is a distinct possibility if the mutual hostilities within the community have not become so ingrained, and established power structures so defensive, as to prevent rational discourse and goodwill efforts to find a just solution to a longstanding and vexing problem. ❖

The Armenian Church in America by Archbishop Mesrob Ashjian is available at the Armenian Prelacy Bookstore, 138 E. 39th Street, New York, NY 10016.

Pastoral Letter by Archbishop Khajag Barsamian is available at St. Vartan Bookstore, 630 Second Avenue, New York, NY 10016.

A Mini Lesson

Proverbs, the twentieth book of the Bible, is the third of the poetical group. It has also been classified, together with Job and Ecclesiastes in the Old Testament and Ecclesiasticus and the Wisdom of Solomon in the Apocrypha, as "wisdom" literature. It is a collection of maxims, or wise sayings, which is arranged in no special order, although usually proverbs in the same general area are placed together. Authors and dates of the several parts are uncertain. The book was traditionally credited to Solomon, but most scholars now regard it as having been in process from about 500 to 150 B.C.

ԹԱԼԻՇ ԳԻՒՂԻ
ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

շար. էջ 1-էն

Անկախության հարցում է դարձնում վերաբացումը, առ այժմ 65 ան- կերտներով: Վերանորոգում էն գիւղի եկեղեցական ցանցը, ջրամա- տակարարման մասը խողովակները, եւ վերահաստատում էն հեռախո- սային կապը եւ հանրային այլ կարե- տոր սպասարկություններ, գիւղի այժ- մու բնակչության կեանքը դարձը- նելով գրեթէ բնականոց: Պետական իշխանությանը որոշումով, Թալիշի մէջ վերաբնակող ընտանիքներուն տրամադրում է մէկական կով, եւ տասական հաւ: Գիւղին տրամադր- ւած է բեռնատար մեծ մեքենայ մը, անհրաժեշտ քանակութեամբ վառե- լանիք եւ այլ կենսական մթերքներ:

Իր նամակին մէջ, Պր. Պողոսեան ի միջի այլոց կը գրէ. «Ի շնորհիւ ձեր կողմից իրականացող ծրագրի, ներ- կայումս ճակատամերձ ստրատե- գիական մեծ նշանակութիւն ունեցող Թալիշ գիւղում բնակչութեան 108 ընտանիք, 330 բնակիչ, որոնք ապա- հովում են վերականգնում իրենց անհատական տներով: ...ԼՂՀ պետա- կան, կառավարական ղեկավարների ուշադրութեան կենտրոնում է Թալիշի վերականգնման եւ վերաբնակեցման գործընթացը, այդ է վկայում ԼՂՀ նախագահ Պր. Ռ. Քոչարեանի եւ ԼՂՀ վարչապետ Լ. Պետրոսեանի կողմից 1995 թուականի Անկախութեան 7-ի Թալիշ գիւղում անցկացրած խորհրդակցութիւնը»: Պր. Պողոսեան իր նամակին կցած է նաեւ Անկախ 7-ի խորհրդակցական հանդիպումի ըն- թացքին առնուած որոշումներու պաշտօնական արձանագրութիւն- ները եւ ցարդ իրագործուած աշխա- տանքներու հաշուական պատկերը:

Իր տարողութեամբ շատ մեծ է Թալիշ գիւղի ամբողջական վերա- կանգնումի ծրագիրը: Տակաւին վե- րանորոգելի կը մնան շուրջ 500 բնա- կարաններ, գիւղի հիւանդանոցը, եկեղեցին եւ մերձակայ վանքը: Հա- րիրատու ընտանիքներ պատրաստ են վերադառնալ գիւղ, երբ բնակութեան պայմաններ ստեղծուին իրենց համար եւս: Սակայն մինչ այդ անհրաժեշտ են նիւթական նոր միջոցներ շարու- նակելու համար սկսուած գործը: Յառաջիկայ օրերուն, Ազգային Ա- ռաջնորդարանս Արցախի իշխա- նութեանց պիտի փոխանցէ Մարտ 1995 թուականէն ի վեր այդ ծրագ- րին համար հանգանակուած \$90,000 (իննսուն հազար տոլարի) յաւելեալ գումար մը, որ վստահաբար նոր թափ պիտի տայ սկսուած գործին:

Այս առիթով, անգամ մը եւս մեր երախտագիտութիւնն ու շնորհա- կալութիւնը կը յայտնենք «Տունէ Տուն-Ամերիկայէն Արցախ» ծրագրի մեր բոլոր նուիրատուներուն, եւ կոչ կ'ուղղենք մեր ժողովուրդին, նորանոր նուիրատուութիւններով զօրավիգ կանգնելու Արցախի համար այս շատ կենսական գործին: Բոլոր նուիրատու- րութիւնները կատարել հետեւեալ անունով եւ հասցէով-

Prelacy of the Armenian
Apostolic Church of America
138 E. 39th Street
New York, NY 10016
Memo: "Home to Home"

The way in which something is given
is worth more than the gift itself.
—French Proverb—

New Book Focuses on Rights of Self-Determination for the Armenians of Nagorno-Karabakh

THE conflict over Nagorno-Karabakh (Artsakh) has been a matter of world-wide concern as one of the various international "hot spots," but very little is generally known about the struggle going on in that part of Transcaucasia.

A newly published book, *On the Right of Self-Determination of the Armenian People of Nagorno-Karabakh*, by Haig E. Asenbauer, delves deeply into the major issue at hand, namely, the right of self-determination of the Armenian people of Karabakh.

Originally published in German by the Austrian publisher, Wilhelm Braumüller, the Eastern Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, has just issued an English translation of the book which presents the legal arguments. It is a thoughtful defense of the rights of the Armenians of Karabakh, where they constitute a majority of the population, balancing the right to self-determination with the right of territorial integrity. The entire text is well documented and presents knowledgeable insight into the legal dimensions of the issue. Mr. Asenbauer makes an excellent case for national self-determination which applies not only to Armenians, but could apply to other peoples in a similar situation.

This English-language edition, which was translated by Michael B. Papazian, will make this important book accessible to a wider audience. Although the subject of the book revolves around various aspects of international law, the text is easy to read and understand and will add immeasurably to bringing about greater understanding of this critical issue.

In the Foreword to the volume, Archbishop Mesrob Ashjian, Prelate of the Eastern Prelacy, says, "Because we feel that this is an important, in fact, an essential book, the Prelacy decided to have it translated from the original German and to publish an English-language edition to make it more readily accessible to readers in America and other parts of the world. We believe that the subject and its authoritative presentation by Mr. Asenbauer, while devoted to the issue of Karabakh, has a much wider application because of the disintegration of the Soviet Union leaving behind conflicts over the legal rights of all liberated people who were once part of that vast monolithic state."

The 358-page book begins with a summary of Armenian history from earliest times right to the current period. Included are extensive maps, as well as reproduction of relevant treaties, resolutions and declarations.

The purpose of this work, as stated by the author, is to show the historical and political interrelations which dominate the Karabakh conflict and to discuss the legal basis and the practical requirements for the realization of the right to self-determination. Mr.

On the Right of Self-Determination of the Armenian People of Nagorno-Karabakh

by Haig E. Asenbauer

translated from the German by Michael B. Papazian

Published by The Armenian Prelacy

358 pages, soft-cover; \$24.95

Asenbauer, who holds degrees from the Vienna School of Law and New York University of Law, has made extensive use of reference works in German, French, English, and Italian.

In a detailed account of the self-determination right of the inhabitants of Nagorno-Karabakh in light of recent developments in Armenian history and its legitimacy with respect to Soviet constitutional law and international law, the author begins with a review of the origins of the conflict between Armenia and Azerbaijan. The first part is a review of the history of Armenia, leading to the Genocide and the 1918 Armenian Republic and the subsequent sovietization, which Asenbauer uses as a background to the contemporary conflict. The author then gives an account of the Transcaucasian territorial disputes and conflicts and the diplomatic history leading to the loss of Karabakh and Nakhitchevan. Also covered are developments since 1987 concerning the emergence of the Karabakh movement and the resulting pogroms and attacks in Azerbaijan. Mr. Asenbauer describes the attempts of the central government to resolve or quell the conflict and the consequences.

The latter half of the volume is an analysis of the legal issues concerning Karabakh and the right to self-determination. A central issue is the conflict between the Soviet constitution's guarantee of the right of self-determination and its guarantee of the republics' right to territorial integrity. The author argues that the Armenians of Karabakh constitute a nation and as such are entitled to exercise their right to self-determination and to decide by popular elec-

tion if they wish to unite with Armenia.

Mr. Asenbauer's argument is clear and concise. It is a thoughtful defense of the right of the Armenians in Karabakh. The historical account at the beginning of the book is a good introduction for anyone unfamiliar with the Karabakh issue and its place in Armenian history. For those familiar with the Karabakh problem, the volume provides a knowledgeable insight into the legal dimensions of this issue.

"This book needs to be put into the hands of all opinion-makers," said Archbishop Ashjian, "including Senators, Representatives, Ambassadors, Journalists. I am deeply thankful to Mr. Eduardo Seferian of Argentina, a great and dedicated Armenian, who undertook the expenses of this publication in memory of his brother-in-law, Mr. Kevork Vartpanonian. I am also very grateful to Michael Papazian who undertook the job of translating from German into English, a task he performed with great skill. I am saddened that Michael's father, Pierre, did not live to see the finished volume. Pierre Papazian lovingly undertook the task of negotiating with the Austrian publisher, editing the text, and preparing the pages in their final form. And the last task Pierre performed prior to his sudden death last year was the design for the cover."

On the Right of Self-Determination of the Armenian People of Nagorno-Karabakh, can be ordered through the Armenian Prelacy Bookstore, 138 E. 39th Street, New York, NY 10016. The cost of the soft-cover volume is \$24.95, with an added \$3.00 for postage and handling. ✚

“*It is a thoughtful defense of the right of the Armenians in Karabakh. The historical account at the beginning of the book is a good introduction for anyone unfamiliar with the Karabakh issue and its place in Armenian history. For those familiar with the Karabakh problem, the volume provides a knowledgeable insight into the legal dimensions of this issue.*”

Please send:

_____ copies of *On the Right of Self-Determination of the People of Nagorno Karabakh*, @ \$24.95.

Enclosed is my check for \$_____ Please add \$3.00 for shipping and handling.

Name _____

Address _____

City, State, Zip _____ Telephone No. _____

Contact Person _____

Mail to: Armenian Prelacy Bookstore, 138 East 39th Street, New York, NY 10016 (checks payable to Armenian Prelacy Bookstore)
Please allow 4 weeks for delivery.